

Tietoa turvapaikanhakijoiden oikeusavusta

Kansainvälistä suojelua koskevien asioiden käsittelyä tehostettiin lainmuutoksilla, jotka tulivat voimaan 1.9.2016. Tuomioistuinkäsittelyä ja oikeusavun antamista koskevien muutosten avulla pyrittiin lisäämään toiminnan tehokkuutta ja hillitsemään turvapaikanhakijoiden määrän kasvusta aiheutuvia paineita tuomioistuinten ja oikeusapua antavien työtilanteelle. Samalla haluttiin kuitenkin varmistaa, että kansainvälistä suojelua hakevien oikeusturva toteutuu. Uudistuksella pyrittiin myös selkiinnyttämään turvapaikka-asioissa avustavien lakimiesten kelpoisuusehtoja ja valvontaa julkisen oikeusavun laadun parantamiseksi.

Oikeus oikeusapuun

Kansainvälistä suojelua koskeviin asioihin saa uudistuksen jälkeen julkista oikeusapua samalla tavalla kuin sitä saa muihinkin asioihin:

- Kaikki turvapaikanhakijoiden avustajat tulivat muutoksen jälkeen Asianajajaliiton valvontalautakunnan valvonnan piiriin
- Avustajan tulee olla asianajaja, luvan saanut lakimies tai julkinen oikeusavustaja. Aiemmin avustaja saattoi olla hallintovaiheessa (kun asiaa käsitellään Maahanmuuttovirastossa) muukin lakimies
- Hallintovaiheessa avustajana toimii oikeusaputoimistojen julkinen oikeusavustaja kuten muissakin oikeusapuasioissa; myös yksityinen avustaja on mahdollinen laissa säädetyn edellytyksin. Uudistuksessa ulkomaalaislaista poistettiin poikkeus, jonka mukaan hallintovaiheessa avustajana saattoi ennen uudistusta olla muukin lakimies kuin julkinen oikeusavustaja; tämä piti sisällään myös sellaisia lakimiehiä, jotka eivät kuuluneet valvonnan piiriin.
- Tuomioistuinasioissa (kun asiakas haluaa valittaa päätöksestä), asiakas voi edelleen valita, haluaako yksityisen vai julkisen oikeusavustajan. Tilanne ei ole muuttunut 1.9. lukien.

Puhutteluun osallistuminen

- Uudistuksen yhteydessä kansainvälistä suojelua koskevaa oikeusapua rajoitettiin siten, että avustajan osallistuminen hallintovaiheeseen kuuluvaan puhutteluun korvataan julkisista varoista edellyttäen, että avustajan läsnäolo on erityisen painavista syistä tarpeen tai hakija on ilman huoltajaa maassa oleva alle 18-vuotias. Erityisen painava syy voi olla esimerkiksi kidutuskokemukset, luku- ja kirjoitustaidottomuus tai traumatisoituminen.
- Avustaja arvioi, edellyttääkö asiakkaan oikeusturva, että avustaja osallistuu puhutteluun.
- Vaikka avustaja ei aina osallistukaan puhutteluun, asiakas saa apua puhuttelua varten. Oikeusapuun kuuluu esimerkiksi asiakkaan neuvonta, valmistautuminen puhutteluun, puhuttelupöytäkirjan läpikäyminen ja oikeudellinen arvio, avustaminen lisäselvitysten hankkimisessa ja toimittamisessa sekä päätöksen läpikäyminen ja arvio valittamisen tarpeesta, jos päätös on kielteinen. Avustaja päättää päämiehensä kanssa siitä, mitkä toimet ovat tarpeellisia.
- Ennen uudistustakaan kaikki kokeneet lakimiehet eivät olleet mukana kaikissa puhutteluissa

Asiakohtainen palkkio

- Asiakohtaista palkkiota koskeva muutos valtioneuvoston asetukseen oikeusavun palkkioperusteista (716/2016) tuli voimaan 15.9.2016
- Uusia palkkioita sovelletaan vasta 15.9.2016 vireille tulleisiin oikeusapuasioihin. Koska käsittelyajat hallinto-oikeudessa ovat usein yli 6 kk, suuri osa maksetuista palkkioista on edelleen vanhaan tuntitaksaan perustuvia eikä uudesta palkkiokäytännöstä ole vielä tehtävissä johtopäätöksiä.
- Asiakohtaiset palkkiot vastaavat suuruudeltaan sitä tasoa, mitä keskimäärin maksettiin vastaavasta työstä ennen uudistusta; muutos arvioitiin kustannusneutraaliksi
- Palkkion määrää voidaan edelleen uudistuksen jälkeenkin alentaa, jos on havaittavissa avustajasta johtuvia laiminlyöntejä tai puutteita. Vakavissa tapauksissa palkkio voidaan jättää kokonaan määräämättä.
- Asiakohtainenkin palkkio on määrältään erisuuruinen riippuen asiasta: hallintovaiheessa suuruus on 600 € ja jos asia edellyttää puhutteluun osallistumista, palkkio on 900 €; hallinto-oikeusvaiheessa korvaus on 800 € ja, jos asia on laadultaan ja laajuudeltaan erityisen vaativa, korvaus on 1300 €. Lisäksi taksat ovat pienemmät, jos kysymys on ns. nopeutetusta menettelystä.
- Asiakohtainen oikeusapupalkkio on turvapaikka-asioissa käytössä muissakin valtioissa, esimerkiksi Tanskassa, Norjassa ja Hollannissa. Suomessa asiakohtaisen palkkion käyttöönottoa on esitetty harkittavaksi jo vuonna 2013 Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa vuosille 2013-2025.

Julkisten oikeusavustajien ammattitaito

- Julkisten oikeusavustajien ammattitaito on hyvällä tasolla. Osa avustajista on tullut esimerkiksi Pakolaisneuvonnasta ja hallinto-oikeuksista. Ammattitaitoa kehitetään ja ylläpidetään koulutuksella ja osallistumalla asiantuntijaverkoston. Esimerkiksi vuonna 2016 koulutusta on järjestetty 4 kertaa ja vuoden 2017 alkupuolella yhden kerran. Lisäksi on järjestetty verkostotapaamisia ja verkoston muuta yhteydenpitoa. Sekä koulutukset että verkoston toiminta jatkuvat edelleen.
- Valvontalautakunnalle ei ole tullut kanteluita turvapaikka-asioita hoitavista julkisista oikeusavustajista.